

TERORIZMO GRĖSMĖ GLOBALINIŲ KRIZIŲ VALDYMO KONTEKSTE

Nendrė Černiauskiėnė

Mykolo Romerio universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Valdymo teorijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 29
Elektroninis paštas nendrec@one.lt

Pateikta 2005 m. sausio 10 d.

Parengta spausdinti 2005 m. birželio 10 d.

Pagrindinės sąvokos: grėsmė, krizė, valdymas, vadyba, globalizacija, terorizmas, žmogaus teisės.

S a n t r a u k a

Kiekvienoje veiklos srityje pasitaiko nemažai ne tik įprastų, bet ir specifinių problemų, kurių nespėndžiant gali susidaryti krizinė situacija. Pastaraisiais dešimtmečiais kultūrinės reprodukcijos, socialinės integracijos ir socializacijos reiškiniai sankirta lėmė įvairius konfliktus. Tai gi globalizacijos procesai lemia ne tik teigiamus postūmius – čia palanki erdvė ir neigiamoms tendencijoms.

Straipsnyje autorė nagrinėja krizės esmę, sampratą, analizuoja jos globalumą, krizinės situacijos raidą, pateikia krizės reiškinio bei terorizmo grėsmės, kaip krizės, valdymo galimybes. Sutelkiant dėmesį į veiksmingesnę krizinės situacijos sprendimą, taip pat siūloma į problemą integruoti socialinio mokslo – valdymo – teorinius ir praktinius laimėjimus.

Šiuolaikiniame pasaulyje vykstantys procesai labai sudėtingi, įvairialypiai ir daugiaplaniai. Vyksta nuolatinis konfliktų, derybų, išlygų, susitarimų ir pokyčių procesas. Pripažįstama, kad teigiami socialiniai pokyčiai skatina tobulinti bet kokių procesų ir sistemų valdymą ir taip lemia visuomeninių sistemų bei procesų raidos potencialo kokybės gerėjimą.

Globalizacijos procesai lemia ne tik teigiamus pokyčius. Žmogiškasis pradas ir šalia jo esanti globali erdvė sukuria palankią dirvą ir neigiamoms tendencijoms. Viso to padarinys – visa žmonija pasinėrusi į globalizacijos sukeltas problemas: tarptautinis terorizmas, nelegali migracija, narkomanija, AIDS ir kt. Todėl grėsmių ir krizių valdymas – ypač globalizacijos kontekste – šiandien tampa svarbiu kiekvieno valdančiojo junginio uždaviniu.

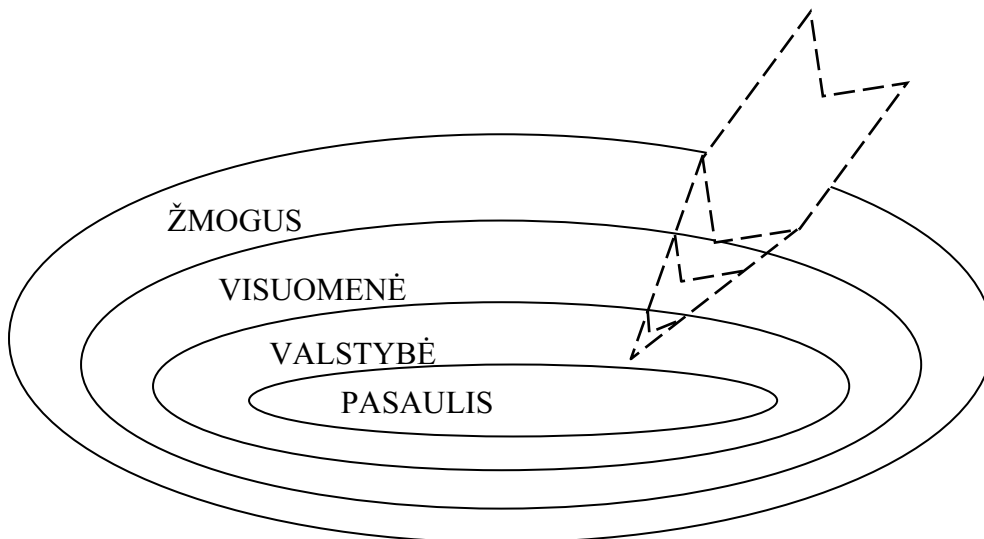
Krizės samprata

Tiksliai apibrėžti krizę gana sudėtinga. Autoriai teigia, kad tai labai priklauso nuo krizės su-reikšminimo lygio [16, p. 16].

Krizė gali apimti ir kiekvieną individą atskirai, ir visą sistemą, kurioje komunicuoja krizės sukė-lėjai arba jau vyksta nusistovėjęsias normas arba taisykles griaunantys procesai.

Dažniausiai krizės židinytis yra sutelktas vienoje vietoje, tačiau laiku nepastebėtas gali tapti glo-baliu išeidamas iš apibrėžtų ribų – jis kaip pleištas skverbiasi į kitas šalia esančias sistemas, todėl gali pažeisti ir kitas tiek tiesioginėmis sąsajomis susijusias, tiek visai nesusijusias sistemas tik dėl to, kad kiekviena sistema yra kitos sistemos dalis, arba tokių sistemų grupė sudaro vientisus junginius, vie-naip arba kitaip sąveikaujančius tarpusavyje (1 pav.).

Krizinę situaciją galime apibrėžti kaip kritinį momentą, kai ne tik susidaro aplinkybės, keliančios grėsmę netrikdomam sistemos funkcionavimui ir vystymuisi, bet ir sutrikdomas šis veikimas.

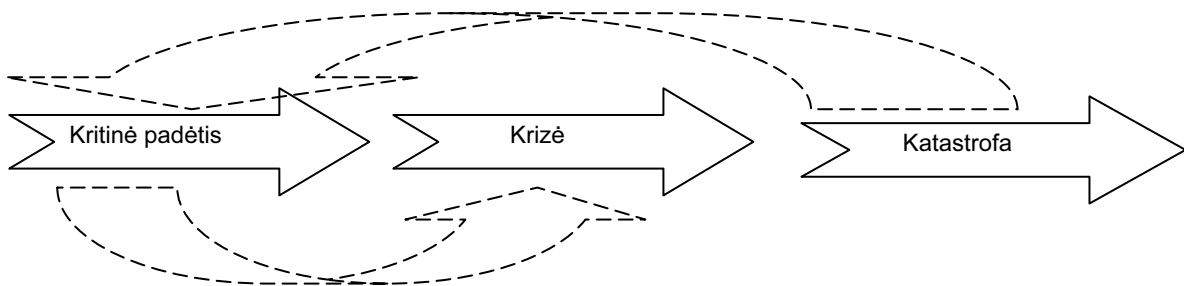

1 pav. Krizės globalumas

Krizė apibrėžiama kaip atsitiktinių arba tam tikrų vystymosi procese susiformavusių veiksnių nulemtas kritinis momentas, pažeidžiantis normalų sistemos funkcionavimą, ir ji tada nebegali vystytis norima trajektorija [16, p. 17].

Vadinasi, sistemos normalios būsenos pažeidimas ir sisteminių darinių sankirta yra pagrindinės sąlygos krizei susiformuoti.

Krizė atsiranda be priežasties, juo labiau – be signalų, kad ji gali bet kuriuo momentu pasireikšti [16, p. 16]. Krizinės situacijos vystymasis apima tris pagrindines būsenas: kritinė padėtis, krizė bei katastrofa (2 pav.).

2 pav. Krizinės situacijos vystymasis

Pirmiausia susiformuoja kritinė padėtis, kuri, nors ir laikoma dar normalia būsena, būdinga kiekvienai sistemai, tačiau jau yra tas svarbus signalas, kai jau būtina vertinti situaciją, imtis reikiamų priemonių pašalinti ją sukėlusias priežastis, jei norime išvengti krizės.

Susidarius krizei, ligi tol vykdyta sistemos (veiklos, funkcionavimo) strategija tampa beprasme – tada ne tik yra pagrindas, bet jau ir būtinybė iš esmės peržiūrėti veiksmus.

Nors krizės židinyje dažnai yra sutelktas vienoje vietoje, tačiau laiku nepastebėtas gali apimti ir visą sistemą, Dėl šių priežasčių susiformuoja paskutinė krizinės situacijos stadija – katastrofa. Nors jis nebūtinai turi reikšti sistemos žlugimą, tuo momentu sistema būna stipriai pažeista, susidaro palankios sąlygos vystytis anomaliems reiškiniams. Čia neišvengiamai gali pasireikšti ir sinerginis efektas, kuris gali turėti įtakos grįžtamajam katastrofos efektui: katastrofos momentu viename sisteminiame darinyje grandininė reakcija sukelti krizinės situacijos vystymąsi šalia esančiose arba tam tikrais ryšiais susietose sistemose.

Galime teigti, kad katastrofa sinerginiu efektu suponuoja ir kitus globalinius krizinius reiškinius, ir krizinės situacijos vystymasis neišvengia grįžtamojo proceso (2 pav.). Dėl sinerginio efekto krizė tampa globali (1 pav.).

Patį krizinės situacijos vystymosi procesą galima vertinti dvejopai:

1. Kaip pavojų, nes kyla grėsmė nusistovėjusiam sistemos vientisumui ir joje vykstančių procesų tvarkai;

2. Kaip galimybę, nes atsiranda galimybė mobilizuoti naujus junginius, skirtingus potencialus, naujus išteklius, vertinant klaidas keisti strategiją, taktiką, tikslus, uždavinius, naudotas priemones, patobulinti nusistovėjusius procesus bei pakilti į naują, aukštesnę sistemos kokybės ir išsivystymo abstrahavimosi lygį suformuojant naują sistemos viziją.

Nors teigiama, kad krizės turi destruktinį poveikį, daugeliui šis terminas asocijuojasi su skepti- cizmu ir baime, tačiau krizių teorijos analitikai ir šalininkai [6, 9] konstruktyviai žiūri į krizės reiškinį kaip į naujų sprendimų galimybes. Nors krizės dažniausiai stengiamasi išvengti, jai susidarius būtina ma- tyti ir teigiamą jos aspektą.

S. M. Cutlipas, nagrinėdamas krizės riškinį, išskiria tris krizių grupes [9, p. 10]:

1. Netikėtos krizės, kurių neįmanoma numatyti ir planuoti jų prevencijos. Į tokias krizes galima tik reaguoti ir, rekomenduotina, kuo greičiau: turi būti iš anksto parengtas krizės valdymo planas. Prie tokių krizių priskiriami įvairūs techniniai gedimai, nelaimingi atsitikimai, lėktuvų katastrofos, gaisrai ir kt.

2. Išaugančios krizės. Tai ilgainiui besiformuojančios krizės, kurių požymius galima numatyti iš anksto. Kilus tokiai krizei, pagrindinis veiksmų planavimo ir vadybos tikslas yra tinkamai įvertinti aplin- kybes ir suvaldyti krizę taip, kad nesusiklostytų kritinė padėtis. Šiai grupei priskiriamos tos krizės, ku- rių pamatas yra socialinės problemos, neramumai ir konfliktai, kurie nevaldomi gali virsti agresyviais priešiškais veiksmais, o tai jau reikštų krizę.

3. Nuolatinės krizės – tai krizės, kurios gali trukti mėnesius ir metus, nepaisant pastangų jas suvaldyti, pavyzdžiui, korupcija, gandai.

Krizės gali būti klasifikuojamos pagal įvairius kriterijus [16, p. 16]: gilumą, globalumą, pasireiš- kimo lygį, priežastis, individualų požiūrį į krizę.

Terorizmas kaip krizė

Šaltiniai, nagrinėjantys terorizmą kaip reiškinį, nurodo skirtingus šios sąvokos elementus [18, 19]. Analizuodami jų turinį, išskirtume šiuos:

- 1) Veiklos esmė – smurto naudojimas, grasinimas susidoroti smurtu;
- 2) Veiklos tikslas – pasiekti politinius siekius;
- 3) Terorizmo taikiniai – civiliai žmonės;
- 4) Terorizmo negalima priskirti vienai religijai, tautai arba civilizacijai.

Terorizmas nėra šiuolaikinis reiškinys – jis tiek pat senas, kiek egzistuoja valstybės. Nelegalus, politiškai motyvuotas smurtas evoliucionavo kartu su žmonija – jis tapo globalus ir tarptautinis.

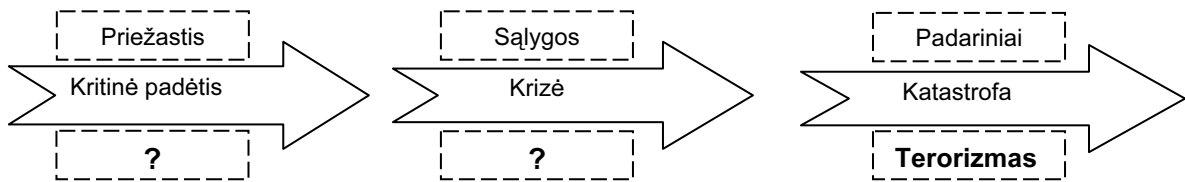
Anksčiau teroristinių veiksmų dažniausiai buvo imamasi konkretų tikslą turinčios kovos – anti- kolonijinės, valstybinio perversmo, pilietinio karo – kontekste, o šiandien jis yra griauianti jėga, kurios neskatina jokie konkretūs pozityvūs planai. Tokį savitikslių terorizmą sunku ne tik nagrinėti, bet ir nu- matyti [14]. Koks bebūtų teroristų tikslas, šiandieninį terorizmą galime nagrinėti kaip bet kokią kitą krizę.

Terorizmo, kaip ir bet kurios kitos krizės, židinys sutelktas vienoje vietoje: veiklos tikslas visada yra politinis t. y. siekis pakeisti valdymo formą, valdžią, socialinę arba ekonominę politiką. Ar veiklos tikslą galime nurodyti kaip priežastį terorizmui atsirasti?

Antra, kritinė situacija ne tiek nepastebima, tačiau dažnu atveju – ignoruojama dėl netinkamos situacijos analizės: valstybinės valdžios atstovai pasyviai reaguoja į masinius mitingus, deklaracijas, streikus, teisėtvarkos saugotojų ir civilių susirėmimus. Ši pasyvi reakcija sudaro palankias sąlygas kri- zei vystytis.

Trečia, kadangi terorizmo taikiny – civiliai, krizė apima daugelį sisteminių junginių ir laipsniškai iš susiformavusios krizės tampa katastrofa.

Tai būtų sąlyginė analizė. Ar terorizmą, kaip susiformavusį reiškinį, galime laikyti reiškinio-pada- riniu ir priskirti katastrofos būsenai? Kokios tada būtų pirmosios dvi: kas sudaro kritinę būklę ir krizę? Kokie parametrai nusako šias dvi stadijas (3 pav.)? Terorizmo idėjos, teroristų arba terorizmo akto dislokacijos vieta; sistemos deformacijos dydis; pažeistų sistemų kiekis; teroro akto padarinių mas- tas? Tokia studija reikalauja gilesnės analizės.

3 pav. Terorizmo, kaip krizinės situacijos, vystymasis

Paskutiniai įvykiai Rusijoje ir JAV rodo, kad dažniausiai reaguojama į padarinius, nes pačių įvykių neįmanoma numatyti. Dėl šios priežasties terorizmą galime laikyti netikėta krize.

Kadangi terorizmo, kaip krizės, pagrindas yra socialinių arba ekonominių problemų viešinimas, vadinasi, tai – ilgalaikės aplinkybės, kurias galima analizuoti. Dėl šios priežasties terorizmą galime įvardyti kaip išaugančią krizę.

Terorizmo aktai, nepaisant pastangų juos suvaldyti, tęsiasi ne vienerius metus [18], todėl terorizmą įvardijame kaip nuolatinę krizę.

Vadinasi, terorizmas kitų globalinių krizių kontekste – išskirtinis. Jis unikalus tuo, kad, jaučiant ir žinant socialines problemas, jį kaip reiškinį galima analizuoti, jo pasireiškimą dažniausiai galima numatyti, tačiau masto ir dislokacijos vietos – praktiškai ne. Terorizmą kaip krizę galime laikyti augančiu, nuolatiniu ir netikėtu reiškiniu.

Krizių vadyboje vertinant krizes nurodoma, kad valdant sistemas svarbu išvengti krizių situacijų [11]. Todėl šiandien ne be reikalo kalbama apie įvairių krizių valdymo būtinybę. Nauja aplinka ir nauji sisteminiai dariniai reikalauja išsamios analizės, o globaliniame kontekste išsigimstantys tradiciniai reiškiniai turi būti numatomi.

Krizių valdymas

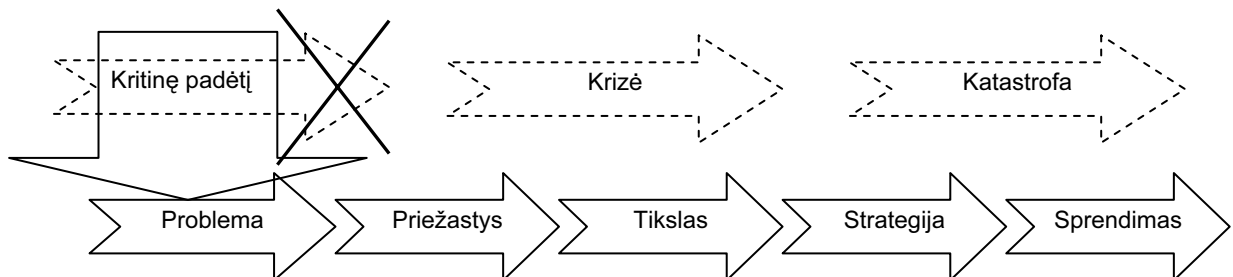
Pripažįstama, kad pagrindinė galimybė kovoti su krizėmis yra galimybė tas krizes valdyti. Kiekviena krizinė situacija yra specifinė.

Vienais atvejais krizių valdymu laikoma labai specializuota ir siaura ryšių su visuomene veiklos sritis, kitais atvejais, priešingai – apimama ir konfliktų, rizikos bei problemų vadyba [11].

Globalizacijos kontekste į krizių valdymą neužtenka žiūrėti tik kaip į siaurą ryšių su visuomene veiklos sritį, kai užtektų minėti tik reaktyvias krizės valdymo priemones.

Naujų sistemų ir sisteminių junginių atsiradimas, naujų technologijų ir galimybių taikymas nulėmė ir specifinius tokių darinių valdymo procesus. Krizių išankstinio pažinimo, galimybių ir rizikos įvertinimo, antikrizinių procedūrų realizavimo formų ir metodų visuma, nukreipta į konkrečioje sistemoje susiklosčiusios krizinės situacijos įveikimą, padėjo pagrindą susiformuoti **krizių vadybai**. Pagrindinis krizių vadybos uždavinys – sistemos valdytojus ir dalyvius išmokyti pažinti pirmuosius atsiradusios krizės požymius ir sukurti tinkamą krizių įveikimo strategiją [16, p. 39–41]. Tikėtina, kad kritinės padėties nustatymas neleis vystytis ir susiformuoti krizei, o teisinga strategija užkirs kelią krizinei situacijai. Todėl krizę veiksmingiausia valdyti laiku nustatčius kritinę padėtį.

Problemos nustatymo, priežasčių analizės, tikslo apibrėžimo ir strategijos sudarymo veiksmų seką galime pavadinti krizės valdymo keliu (4 pav.).

4 pav. Krizės valdymas

Nustatyti problemą ir jos priežastis nėra paprasta. **Sisteminio mąstymo** principai nurodo tinkamą problemos ir priežasties paieškos kryptį [17, p. 39–41]:

1. Visumos suvokimas erdvėje: kai suprantame, kad žinių visumą sudaro atskirų faktų visuma;
2. Visumos suvokimas laike: kai sudėtingus procesus, vykstančius laike, būtina sugebėti suvokti kaip visumą;
3. Priežastingumas: būtina veiksmingiau šalinti priežastį, o ne padarinio sukeltus padarinius;
4. Tikimybiškumas: kaip besistengtume nuspėti ir planuoti ateitį, neapibrėžtumo išvengti nepavyksta. Tikimybiškumas leidžia kalbėti apie planingos veiklos riziką bei optimistinį ir pesimistinį padėties sprendimo variantą.

Norint teisingai nustatyti problemas ir priežastis, būtina turėti visą informaciją. Kontraversiškai vertinama **žinių vadyba** ne be reikalo sureikškina informacijos vaidmenį šiuolaikiniame globaliniame pasaulyje. Informacija tik tada bus naudinga, jei bus gauta laiku, patikima, objektyvi, išsami ir aiški. Informacija ne tik turi būti „skaidri“, bet ir visapusiškai atspindėti aplinkos veiksmų ir procesų įtaką sisteminio junginio normaliam funkcionavimui ir vystymuisi.

Nustačius problemą ir jos priežastis, formuluojamos užduotys – kas turi būti padaryta, kad problema būtų pašalinta. Kyla klausimai, kas ir kaip nusako apsibrėžiamą tikslą. Tikslas įprasmina valdymo veiklą [7, p. 55]. Tik nusistačius siekiamą tikslą, galima ieškoti sprendimo.

Krizių vadyboje išskiriant tikslus būtina [16, p. 39]:

1. Sukurti krizinės būklės nustatymo, vystymosi tendencijų numatymo, krizės priežasčių ir padarinių analizavimo sistemą.
2. Numatyti ir įgyvendinti prevencines, reagavimo priemones, nukreiptas į krizinės situacijos įveikimą.

Įgyvendinant krizių vadybos nustatytus tikslus, reikia išspręsti ir tam tikrus uždavinius: nustatyti krizinę situaciją, išaiškinti jos priežastis, numatyti krizės vystymosi tendencijas, suformuoti antikrizines strategijas bei parengti krizių įveikimo scenarijus, parinkus geriausią strategiją sudaryti antikrizines programas ir priemonių planus, juos realizuoti. Čia vėl svarbų vaidmenį atlieka informacija: jos patikimumas ir išsamumas.

Kilus krizės grėsmei, rekomenduojama suburti antikrizinius komitetus, projektines grupes, krizinių situacijų valdymo arba strateginės plėtros komandas krizinės situacijos likvidavimo ir stabilizavimo strategijoms parengti ir įgyvendinti. Krizinių situacijų sprendimai dėl krizinės situacijos specifiškumo ir unikalumo labai dinamiški, todėl dažnai taikomi ir netradiciniai metodai. Itin svarbu, kad jie būtų parengti labai kvalifikuotai ir tinkamai taikomi.

Aplinkos analizės, valdymo per tikslus metodų, strategijų formavimo, analizės ir prognozės bei rizikos pagrindines koncepcijas ir principus detalai nagrinėja **strateginis valdymas**. Jis apibūdinamas kaip „nuolatinis, dinaminis ir nuoseklus procesas“ [20, p. 21]. Strateginis valdymas taip pat remiasi informacijos kokybe.

Terorizmo grėsmės kaip krizės valdymas

Pastebima, kad antiteroristinis vėjus vis labiau supriešina pasaulį. Netgi valstybėms, kurios iki šiol galėjo jaustis saugios, kyla pavojus tapti teroristų taikiniu [14]. Kol vyksta kova su teroristais, nesistengiama išsiaiškinti ir naikinti terorizmo priežastis. Jei kas nors to imtųsi, daug ką reikėtų kritiškai iš naujo įvertinti.

Ilgametė kovų su terorizmo reiškiniu praktika rodo, kad šiandien kovojant su terorizmu nepakanka persekioti jo organizatorius ir vykdytojus. Daug svarbesnė turėtų būti terorizmo prevencija, kuri sunaikintų jam palankią aplinką. Jeigu pavyktų apibrėžti kritinės padėties, dėl kurios susiformuoja katastrofa – terorizmas, būseną (3 pav.), terorizmo prevencija įgautų naują reikšmę.

Terorizmą, kaip reiškinių, kaip sisteminį darinį, galima analizuoti visapusiškai: t. y. vadovaudamiesi sisteminio mąstymo principais, šį reiškinių galime suvokti laike, erdvėje, analizuoti priežastingumą ir nustatyti jo pasireiškimo tikimybiškumą.

Informacija čia įgauna nepaprastą vertę. Krizės valdymas visiškai priklauso nuo to, kaip išspręsti informacijos rinkimo, kaupimo, apdorojimo, pateikimo ir naudojimo klausimai. Ši sritis valstybiškai sureguliuota taip, kad bet kokia specifinė informacija priklauso valstybių specialiosioms tarnyboms, o veiklos veiksmingumas – ne tik nuo jų tinkamo bendradarbiavimo, bet ir nuo aukščiausio lygio politinės ideologijos ir valios.

Teigiame, kad reiškiniai turi būti numatomi ir valdomi, analizuodami terorizmo, kaip reiškinio valdymo galimybes, turime ne tik analizuoti terorizmo pasireiškimo aplinkybes, t. y. nustatyti pro-

blemą ir priežastį, bet ir išsikelti tikslus – ką turime su terorizmo reiškiniu daryti: leisti kritinei padėčiai vystytis į krizę ir katastrofą, ar, pasitelkus informaciją, užkirsti vystymuisi kelią, vykdyti prevenciją (4 pav.)?

Visai kita situacija susiklosto, jeigu nesugebame pažinti pirmų kritinės būsenos požymių ir jau turime konkrečius padarinius – krizę arba katastrofą: įkaltus arba net žuvusius civilius. Tada susiduriame su krizinių padarinių valdymu. Vadybos mokslas siūlo konfliktų sprendimo būdus, metodikas ir technikas, ir tai būti integracinė krizinio padarinio valdymo dalis.

Kriziniams reiškiniams spręsti gali būti parengti veikimo scenarijai, strategijos ir planai. Tai turėtų būti (dažnai ir yra) ne tik valstybinio valdymo lygmens, bet ir vykdomojo – specialiųjų tarnybų toliaregiškas strateginis situacijų numatymas ir modeliavimas.

Todėl šiandien brėžiant naujo lygio, naujų sąlygų padiktuotą terorizmo grėsmės valdymo strategiją, jėgas turi sutelkti ne tik politikai, teisininkai, konstitucinės teisės specialistai, bet ir vadybininkai, strategai, analitikai. Dėl globalizacijos įtakos susiformuojantys nauji reiškiniai turi būti numatomi ir valdomi pritaikant ne tik naujausias technologijas ir mokslo laimėjimus, bet ir priimant naujus, galbūt ne visada populiarius sprendimus.

Krizių valdymas Lietuvoje

Lietuvoje krizių valdymo sistema dar kuriama. Tokie globaliniai reiškiniai kaip kova su terorizmu, korupcija, tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, prekyba žmonėmis įvardijami kaip ekstremalių ir krizinių situacijų valdymas.

Šiuo metu Lietuvoje ekstremalių ir krizinių situacijų valdymu rūpinasi dvi – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, apskričių administracijos ir vietos savivalda. Esant tiek daug institucijų, sunku suderinti lėšų bei veiksmų planavimą, krizinių situacijų valdymo darbus.

Šiandien krizines situacijas analizuoja Krizių valdymo centras prie Krašto apsaugos ministerijos, jam padeda 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sudarytas Krizių prevencijos komitetas [2], o esant krizinei situacijai, surenkamas 2001 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu sudarytas Krizių valdymo komitetas [1]. Ekstremalias situacijas valdo Ekstremalių situacijų komisija ir Ekstremalių situacijų valdymo centras.

Siekdamas išvengti sprendimų priėmimo dubliavimo bei supaprastinti ekstremalių bei krizinių situacijų valdymą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginio planavimo komitetas pritarė sprendimui, kad Krizių prevencijos komitetas sujungiamas su Krizių valdymo komitetu, o Krizių valdymo centras perduodamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės tiesioginiam pavaldumui. Ekstremalių situacijų komisija sujungiama su Ekstremalių situacijų valdymo centru.

Taigi šalyje iš keturių kolegialių organų, veikusių prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, liks du: vienas skirtas krizių, kitas – ekstremalių situacijų valdymui.

Kovos su terorizmu principai Lietuvoje reglamentuoti Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje [4] bei Nacionalinio saugumo strategijoje [3]. Pastarojoje terorizmas traktuojamas kaip vykstant globalizacijos procesams susiformavusi nekarinio pobūdžio išorinė grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui, kaip pavojus, kylantis iš kitų valstybių. Vykdydama terorizmo prevenciją, Lietuva pirmenybę teikia konkrečioms veiksmams, sudaromos kovos su terorizmu programos.

Išvados

Terorizmo grėsmė, kaip globalinė krizė, analizuojama seniai. Mūsų manymu, šią problemą bandoma spręsti per daug atsietai nuo mokslo ir teorijos koncepcijų. Dažnai nauja yra tik pamišta sena: valdymo teorija ir praktika, terorizmo grėsmėms, siūlo praktikoje taikyti analizuotas socialinių mokslų teorijų taikymo galimybes, skirtas terorizmo keliamai grėsmei valdyti.

Pirma, ką galima siūlyti terorizmo grėsmės valdymo metodikai formuoti, tai – taikyti sisteminių mąstymą: kai problema suvokiama laike, erdvėje, suvokiamas jos priežastingumas ir tikimybiškumas.

Antra – problemos analizės ir prognozės, strategijos formavimo, valdymo per tikslus metodų pagrindines koncepcijas ir principus – ką detalčiai nagrinėja strateginis valdymas.

Trečia – vadybos mokslas siūlo konfliktų sprendimo būdus, metodikas ir technikas. Tai gali būti integracinė krizių valdymo dalis.

Svarbiausia – trumpai aptarta krizių vadyba, kaip valdymo koncepcijos dalis, aiškiai analizuoja ir nubrėžia paraleles tarp praeities ir dabarties situacijos bei ateities perspektyvų.

Šiame straipsnyje siūlymas pažvelgti į terorizmo problemą krizių valdymo kontekste gali būti ir netikėtas, ir labai supaprastintas.

1. Pagrindinė galimybė kovojant su krizėmis yra galimybė tas krizes valdyti.

2. Krizė neatsiranda be priežasties, juo labiau – be požymių, liudijančių, kad ji gali bet kuriuo momentu pasireikšti. Todėl teigiame, kad įmanoma laiku vertinti susiformavusią kritinę situaciją, imtis reikiamų priemonių, kad nesusiformuotų susiklostančios situacijos kritinis padarinys – katastrofa.

3. Krizių išankstinio pažinimo, galimybių ir rizikos įvertinimo, antikrizinių procedūrų realizavimo formų ir metodų visuma, nukreipta į konkrečioje sistemoje susiklosčiusios krizinės situacijos įveikimą, padėjo pagrindą susiformuoti krizių vadybai. Pagrindinis krizių vadybos uždavinys – išmokyti pažinti pirmuosius atsiradusios krizės požymius ir sukurti tinkamą krizių įveikimo strategiją.

4. Krizių valdymo veiklą įprasmina siekiamų tikslų suformulavimas. Valdymas per tikslus – artimiausias kelias rasti sprendimą. Taikant teorijos ir praktikos siūlomus metodus, svarbų vaidmenį atlieka informacija: jos patikimumas ir išsamumas.

5. Krizinių situacijų sprendimai dėl krizinės situacijos specifškumo ir unikalumo gali būti labai dinamiški, todėl dažnai taikomi ir netradiciniai metodai. Labai svarbu, kad jie būtų parengti labai kvalifikuotai ir tinkamai taikomi. Kilus krizės grėsmei, rekomenduojama suburti visapusiškai įvairialypę krizinių situacijų valdymo arba strateginės plėtros komandą krizinės situacijos likvidavimo ir stabilizavimo strategijoms parengti ir įgyvendinti. Jėgas turi sutelkti ne tik politikai ir teisininkai, bet ir vadybininkai, strategai, analitikai.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2001 m. lapkričio 27 d. nutarimas Nr.1427 „Dėl krizių valdymo komiteto sudarymo ir nuostatų patvirtinimo“. Žin., 2001. Nr. 101–3605.
2. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2002 m. sausio 9 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl krizių prevencijos komiteto sudarymo ir jo nuostatų patvirtinimo“. Žin., 2002. Nr. 4–103.
3. **Lietuvos Respublikos** Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. IX–907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“. Žin., 2002. Nr. 56–2233.
4. **Lietuvos Respublikos** Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX–1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“. Žin., 2002. Nr. 113–5029.
5. **Antikriznoje** upravljenje: Učebnik. Pod redakciji E. V. Korotkova. – Moskva, 2001.
6. **Baroush M.** Understanding risk analysis. – American Chemical Society, 1998.
7. **Butkus F. S.** Organizacijos ir vadyba. – Vilnius, 1996.
8. **Chun Wei Choo.** The Knowing organization. – New York, 1998.
9. **Cutlip S. M.** Effective Public relations. – New York: J. Englewoods Cliffs, 1994.
10. **Jėčiuvienė M.** Krizinių situacijų valdymo aspektai. – Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2001. Nr. 22.
11. **Krizių vadyba.** www.infovi.vu.lt/ivs/biblioteka/temos/infovadyba.html [prisijungimo laikas 2004-06-02].
12. **Kvedaravičius J., Kavaliauskas J.** Valdymo, pagrįsto struktūrizuotomis žiniomis, turinys ir metodologija. – Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 2001. Nr. 17.
13. **Puškorius S.** Viešojo sektoriaus institucijų administravimas. – Vilnius, 2002.
14. **Račius E.** Karas su terorizmu – be nugalėtojų. Lietuvos rytas. 2003 m. rugsėjo 6 d.
15. **Radionovna N. V.** Antikrizny menedžment: učebnaja pozicija dlja vuzov. – Moskva, 2001.
16. **Sakalas A., Savanevičienė A.** Įmonės krizių vadyba. – Vilnius, 2003.
17. **Sasnauskas K.** Vadyba. Vadovo pasaulis. 1997. Nr. 1.
18. **Terorizmas** ar tautinis išsivadavimas? <http://online.5ci.lt/Article.asp?Lang=L&ArticleID=4638> [prisijungimo laikas 2004-06-02]
19. **Z** – grėsmė demokratijai, žmogaus teisėms ir pilietinei visuomenei: parlamentų indėlis kovojant su tarptautiniu terorizmu ir sprendžiant jos pasekmes siekiant išlaikyti taiką ir saugumą pasaulyje. Rezoliucija patvirtinta bendru susitarimu 107-oje konferencijoje, Marakešas, 2002 m. kovo 22 d. www3.lrs.lt/pls/inter/www_viewer.ViewDoc?p_int_tekst_id=14739&p_int_tv_id=1746 [prisijungimo laikas 2004-06-02]
20. **Vasiliauskas A.** Strateginis valdymas. – Vilnius, 2002.

Terrorism Threat in the Context of Global Crisis

Nendri Černiauskiene
Mykolas Romeris University

Keywords: *threat, crisis, management, administration, globalization, terrorism, human rights.*

SUMMARY

In the article the author analyses the concept of the crisis phenomenon, the development of critical situations; proposes the ways of controlling them; suggests theories of crisis management through the objectives and conditions to manage the threat of terrorism as a kind of the crisis. The author suggests a wider approach to the problem of crisis management and integrates theoretical and practical achievements of administrative and social sciences. Crisis is interpreted as a new challenge rather than a threat.

Crisis does not arise without a reason or any signal. The main way of fighting against crisis is to use crisis management. The foundations of crisis management are based on: interim recognition, estimation of chances and risks, and realization of anti-crisis procedures and methods, that are oriented at controlling crisis in particular situations. The main objective of crisis management is learning to recognize the first symptoms of a crisis and to develop appropriate strategy of overcoming it.

Crisis management solutions can vary according to the particularities of the situation and can be very dynamic. This is the reason why unconventional methods should be used. Therefore, in this case qualified preparation and suitable application of these methods play the crucial role. What is more, when the a threat of a crisis arises, it is recommended to build the comprehensive teams of crisis management and strategic development that would be capable to develop the strategies of crisis elimination and stabilization. For this reason not only politicians, lawyers, but also managers, strategy makers and analysts should make every efforts for the preparation of strategies aimed at managing threats of terrorism.

